

## Mokkasiner.

Af

Cand. mag. **Gudmund Hatt.**

Ordet Mokkasiner vil her blive brugt i en noget mere udstrakt Betydning end sædvanligt. Det hidrører fra en af de østlige Algonkin-Dialekter, og jeg vil her anvende det om enhver Fodbeklædning, der har saadanne typiske Ejendommeligheder tilfælles med de østlige Algonkinstammers Mokkasiner, at den fra et udviklingshistorisk Synspunkt maa betragtes som en nærstaaende Form. Med denne Definition har Mokkasinen en meget vid Udbredelse ogsaa udenfor Nordamerikas Grænser, og paa den anden Side hører ikke al nordamerikansk Fodbeklædning ind under Begrebet.

Ordet forekommer første Gang paa Tryk i John Smiths »Map of Virginia« (1612). Gerard beskriver Virginia-Mokkasinen paa følgende Maade<sup>1)</sup>: Den var gjort af et eneste Stykke garvet Hjorteskind, samlet ved en Søm langs Fodens Overside og en anden langs Hælen. Resten af Skindet dannede en Flap paa hver Side; disse Flapper kunde naa nogle Tommer op ad Benet og snøredes sammen om Ankelen ved Skindremme, eller ogsaa blev Mokkasinen — ligesom en Skindpung — trukket sammen omkring Ankelen ved Hjælp af en Løbesnor.

Denne Mokkasintype har haft en meget vid Udbredelse i det østlige Nordamerika.

Fig. 1 (1890, IX/1, PAM.)<sup>2)</sup> er en Mokkasiner fra Muskogee'erne. Den bestaar af et Stykke gulbrunt Semsælæder, skaaret i den Form, som Snitmønsteret viser, og syet sammen ved en Hælsøm og en Vristsøm, saa det passer Foden. Den Del af Læderet, som er højet op omkring Fodspidsen, er stærkt rynket, ligeledes er Læderet rynket omkring den nederste Ende af Hælsømmen. Begge Sømmene er syede ved Gennemtrækning med en tynd Læderrem. Ankelbaandet er ligeledes en tynd Læderrem, der er trukket gennem Læderets Rande ved den øvre Ende af Vristsømmen. Skaft-

partiet har fortil to store Klapper, som lægges over hinanden.

PAM. har Mokkasiner af lignende Snit fra Kickapoo-Indianerne og fra Iroquois; dog naar Hælsømmen i disse Eksempler ikke saa højt op, hvorfor Skaftets to Halvdele ligger som en Klap paa hver Side. I en Mokkasiner fra Kickapoo løber Hælen ud i en Spids, fordi Hælsømmen ikke er rynket forned,

Som Eksempel paa en saadan Mokkasiner med nedfaldende Skaftklapper tjener Fig. 2 (1900, 1, PAM. — Formodes at være hjembragt fra Kanada af Samleren Wosnessenskij i 1849). Hælsømmen og Vristsømmen er her begge syede med Senetraad og rynkede over Fodspidsen og i Hælen. Skaftklapperne er prydede med Broderi af Pindsvinepigge og med rødfarvede Haarkvaster, der sidder i kegleformede Metallutteraler. Samme Slags Ornamenter dækker Vristsømmen.

I den nordlige og især den nordvestlige Del af Amerika træffes Mokkasinerformer, der aabenbart repræsenterer mere fremskredne Udviklingstrin.

Fig. 3 (26, a, PAM.) er en Mokkasiner, som skal hidrøre fra Koloscherne; Lokaliteten er ikke nærmere kendt (utvivlsomt er den oprindeligt kommet fra en Déné-Stamme; Nordvestkystens Indianere gik i Almindelighed barfodede, eller, naar de lejlighedsvis bar Mokkasiner, havde de købt disse af deres Indlands-Naboer<sup>1)</sup>). Denne Mokkasiner bestaar af tre Stykker (blødt Semsælæder), som passende kunde benævnes: Fod, Vrist og Skaft; Stykkerne er afbildede i det vedføjede Snitmønster. Fodstykket er rektangulært med to Hak skaaret ind i hver af de korte Sider; AB forbindes med DC i Hælsømmen, BE og CF syes til EF, og den lille Klap EFCB, der har en lille Udskæring, stikker frem forned. Hælsømmen faar saaledes Form af et T, og Rynkningen overflødiggøres. Taa-sømmen er ligeledes en »T-Søm«; den lille Klap

<sup>1)</sup> W. R. Gerard: Virginia Indian Contributions to English. Amer. Anthropologist. New Series. Vol. 9. S. 97.

<sup>2)</sup> »PAM.« er det kejserlige Akademis Museum for Etnografi i St. Petersburg.

<sup>1)</sup> Mackenzie: Voyages from Montreal. S. 371.

efcb vendes indad. Fodstykket er derefter stærkt rynket til det foran afrundede Vriststykke. Skaftstykket er med den ene af sine lange Sider syet til Fodstykket; de to afrundede frie Ender fortil kan lægges over hinanden. En tynd Læderrem er trukket gennem Vriststykkets og Fodstykkets Rand og kan vikles om Anklen. Vriststykket er beklædt med grønt Klæde og perlebroderet.

Dette Mokkasinsnit er meget vidt udbredt; i PAM. findes Eksemplarer af samme Type fra Stikine-Flodens øvre Løb. Nenenot-Indianerne i det nordlige Labrador bærer ligeledes Mokkasiner af denne Type, bestaaende af de samme tre Stykker og med T-formet Hæl- og Taasøm.<sup>1)</sup>

En ringe Ændring har dette Snit undergaaet i den i Fig. 4 afbildede Form; det vedføjede Snitmønster viser, hvorledes Fodstykket er skaaret: kun Hælsømmen er T-formet, Taasømmen derimod er lige, og da de to forreste Hjørner er skaaret af det i øvrigt rektangulære Fodstykke, er dette ikke rynket mod Vriststykket. Ankelbaandet, en Læderrem, gaar bag om Hælen, er trukket to Gange ind gennem Fodstykket, nær Overranden, derefter paa hver Side gennem Fodstykke, Vriststykke og Skaft hvor disse tre støder sammen. Det afbildede Eksemplar (959, 16, PAM.) skal hidrøre fra Ojibway'erne; men den samme Type kendes førøvrigt fra Stikines øvre Løb, og Mason afbilder den fra Kutchakutchin-Indianerne i Alaska og fra Déné'erne ved Anderson River i det nordlige Kanada.<sup>2)</sup>

En anden, meget interessant Modifikation er fremstillet i Fig. 5 (960, 12, PAM.), en Mokkasins fra øvre Stikine. Materialet er brunfarvet Sems-læder, Skaftstykket er dog af groft Lærred. Det vedføjede Snitmønster viser Fodstykkets Snit; Hælen har T-Søm ligesom i de foregaaende Eksempler, men fortil er Fodstykket bøjet op rundt om og rynket til det temmelig store Vriststykke. Som Ankelbaand tjener to Læderremme, en paa hver Side, der flere Gange er trukne gennem Fodstykket tæt under dets øvre Rand. — Denne Form er af særlig Interesse derved, at den i Henseende til Snit viser en forbavsende Overensstemmelse med Former fra Amurlandet og fra Lapland. Før jeg gaar over til en Betragtning af de udenfor Amerika fore-

kommande Mokkasiner, vil jeg dog endnu tilføje nogle Ord om de amerikanske.

Sandsynligvis er Mokkasinerne af tre Stykker yngre end den først beskrevne Type af eet Stykke Skind. Denne anvendtes, som vi har set, af de sydøstlige Algonkins; en af de ældste Afbildninger af den forekommer i Church's »History of King Philip's war« og stammer fra et gammelt Stik, forestillende den berømte Wampanoag-Høvding. Kong Philip bærer her tydeligvis Mokkasinen af eet Stykke Skind med Ankelbaand og temmelig højt Skaftparti. Derimod er de Former, som kendes fra de nordlige Algonkin- og Déné-Folk, mindre simple i Snittet, saaledes som det ovenfor er vist. At disse mere komplicerede Typer er udviklede fra en Urtype, der har haft stor Lighed med de sydøstlige Algonkinstammes Mokkasiner, det sandsynliggøres bl. a. derved, at de sydlige Déné'er, som alm. antages ved en Vandring mod Syd at have skilt sig fra deres nordlig Stammefrænder, endnu har det simple Mokkasinsnit. Hos Hupa'erne i det nordlige Californien og deres Naboer er Mokkasinen — ifølge Mason<sup>1)</sup> — skaaret ud af eet Stykke Læder med median Søm op langs Hælen og langs Fodens Overside fra Taaen op over Vristen.

Miguel Vanegas<sup>2)</sup> fortæller (1758) om Apacheerne, at de af Skind gør smaa Støvler eller Sko af eet Stykke.

Navahoerne bærer Sko med særlig Saal, ligesom Prærieindianerne. Men i en af deres religiøse Danse bærer de en ejendommelig Sko, hvis Hæl og Taa begge løber ud i en Spids; denne Fodbeklædning er af det simple Mokkasinsnit, idet den bestaar af eet Stykke Læder med Hælsøm og median Søm fra Taaspidsen op over Vristen.<sup>3)</sup> Skønt Navahoerne ifølge deres egne mythiske Forestillinger oprindeligt skal have baaret Sko eller Sandaler af Græs eller Yucca, turde det dog være sandsynligt, at Snittet i denne Dansesko er et Minde om en tidligere anvendt Fodbeklædning.

Hvad der adskiller de nordlige og mere udviklede Mokkasinforme fra det primitive Snit er de T-formede Sømme samt Delingen i Fodstykke, Vrist og Skaft. T-Sømmen er maaske det først erhvervede; den har i Nordamerika en meget vid

<sup>1)</sup> Turner: Ethnol. of the Ungava District. Rep. Bur. Eth. Washington 1894. S. 284.

<sup>2)</sup> O. T. Mason: Primitive Travel and Transportation. Rep. U. S. National Museum. Washington. 1896. S. 347.

<sup>1)</sup> O. T. Mason: The Ray Collection. Annual Rep. Smithsonian. Instit. Wash. 1889. II, S. 210 og Pl. VI. Fig. 26 — 28.

<sup>2)</sup> Citeret af A. G. Morice i Anthropos II. S. 2.

<sup>3)</sup> A. M. Stephen: The Navaho Shoemaker. Proceedings U. S. National Museum XI. Wash. 1889. S. 133—134, Fig. 3.

Udbredelse, som desværre ikke er ganske nøje kendt — ifølge en Afbildning i Dixon's »The northern Maidu«<sup>1)</sup> synes de kaliforniske Maidu-Indianere at bruge Mokkasinen af eet Stykke Skind med T-formet Taasøm og rimeligvis en lignende Hælsøm.

Den enkelte, lige Søm bevirker let, at Hælen bliver spids; den T-formede Hælsøm betegner et ikke ringe Fremskridt, idet man ved den opnaar en god Form, uden nogen Rynkning; tillige er T-Sømmen utvivtsomt langt stærkere end den enkelte Søm, T-Sømmen kan muligvis være opstaaet paa den Maade, at man har afskaaret den spidse Hæl, der fremkommer ved den lige Hælsøm, og syet Aabningen til.

— Den samme enkle Mokkasintype, som hos de nordlige Indianere er blevet til Mokkasinen af tre Stykker med Hælsøm, har muligvis i andre Tilfælde udviklet sig til en Saalesko. Dette kan foregaa paa følgende Maade: Mokkasinen slides hurtigst under Foden, og repareres den, faar Lappen let Karakter af en Saal. Undertiden bliver en saadan Lap endogsaa sat under Mokkasinen straks; saaledes plejede Virginia-Indianerne undertiden at styrke Mokkasinens Bund med et ekstra Lag.<sup>2)</sup> Springet er maaske ikke langt fra saaledes at »for-saale« Mokkasinen og til at lave en virkelig Saalesko med Saal og Overlæder. En saadan Udvikling synes i hvert Tilfælde at være foregaaet hos Shasta-Indianerne ved Klamath-Floden — disse har om Sommeren en Mokkasinen af et lignende simpelt Snit som Virginia-Indianernes Fodbeklædning og med en paasyet ekstra Saal af Bjørne- eller Elsdyrhud; om Vinteren derimod var den indvendige Bund skaaret ud af Mokkasinen, saa at Foden kom i direkte Berøring med den udvendige Bjørnehuds-saal, hvis haarede Side i dette Tilfælde vendte indad.<sup>3)</sup> Her er altsaa foregaaet en virkelig Overgang fra Mokkasinen til Saalesko.

Det forekommer mig dog meget sandsynligt, at Prærie-Indianernes Saalesko har udviklet sig af en helt anden Urtype end den, hvormed vi her har beskæftiget os; Cheyenne, Shoshonean og Nez Percé bærer en ejendommelig Mokkasinen, bestaaende af eet Stykke Skind, med kun een Søm, der gaar langs

Fodens Yderside.<sup>4)</sup> Denne Type slutter sig saa nøje til Fodens Form, at højre og venstre Mokkasinen ikke lader sig ombytte; derved stemmer den overens med Prærie-Indianernes Saalesko, men staar i udpræget Modsætning til Virginia-Mokkasinen og de den nærstaaende Former, der alle er symmetriske med Hensyn til en median Søm, saa at der ingen Forskel bliver paa højre og venstre Fods Beklædning. Naar Bunden i den simple Cheyenne-Mokkasinen erstattes med en særlig Saal, fremkommer netop en Fodbeklædning af den Type, hvortil Prærie-Indianernes Saalesko hører. Den Mulighed lader sig dog ikke afvise, at Saaleskoen i nogle Tilfælde kan være udviklet direkte af Sandalen. I meksikanske Billedskrifter ses ofte en Sandal med et meget tydeligt Hælstykke; maaske kan Overlæderet paa Pueblo-Indianernes Saalesko have sin Oprindelse fra et saadant Hælstykke — der synes i hvert Tilfælde her at være visse Træk, som tyder paa Forbindelse med Sandalen. Herhen hører bl. a. det Forhold, at Saalen i Mokkasinen fra Pueblo-Regionen i Reglen paa alle Sider gaar lidt op omkring Foden, og at et Baand ofte er draget gennem Saalen nær dennes Overrand paa hver Side og bundet over Vristen.

Walter Hough mener, at en af Hovedaarsagerne til Saaleskoens Udbredelsesforhold i Nordamerika var Tilstedeværelsen af saadanne Dyr, som leverer tyk »rawhide« (der bruges til Saaler)<sup>5)</sup>. I Virkeligheden falder Saaleskoens Udbredelse delvis sammen med Bisonoksens.

Prærieindianernes og Puebloindianernes Saalesko synes ikke at staa i nogensomhelst udviklingshistorisk Forbindelse med Virginia-Mokkasinen eller de den nærstaaende Former. Maaske burde Ordet Mokkasinen kun anvendes om disse sidste, da det jo oprindeligt kun er Navnet paa Virginia-Indianernes Fodbeklædning. Med denne Begrænsning kommer Ordet Mokkasinen til at betegne en karakteristisk Formgruppe med en ret ejendommelig geografisk Udbredelse.

Den højest udviklede Form af de i Nordamerika forekommende Mokkasiner synes mig at være den i Fig. 5 afbildede; her findes Tredelingen i Fod-, Vrist- og Skaftstykke, Hælsømmen er T-formet, og Taasømmen, der sikkert altid er uhensigtsmæssig, hvad enten den er lige eller T-formet, er her ganske

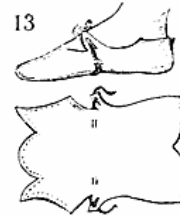
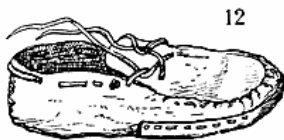
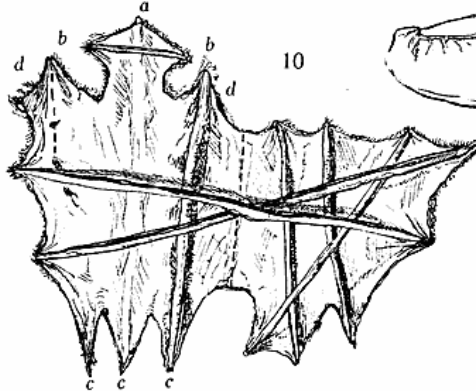
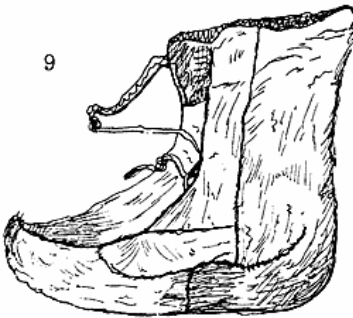
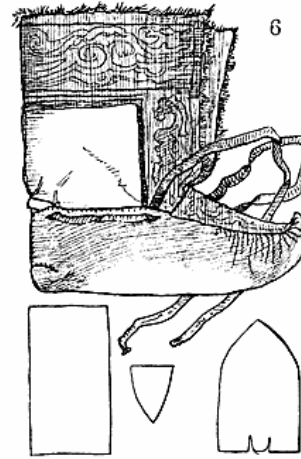
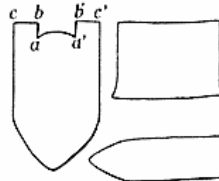
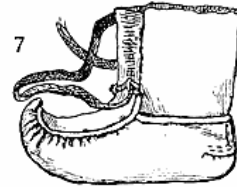
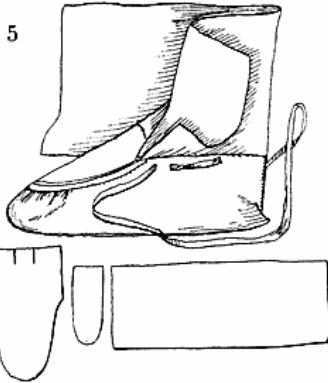
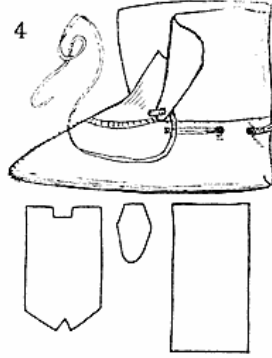
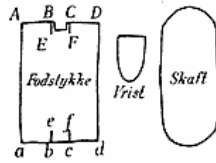
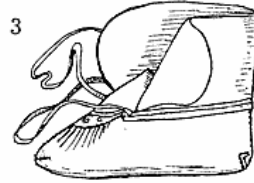
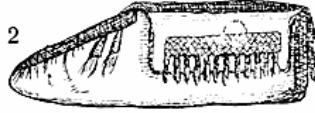
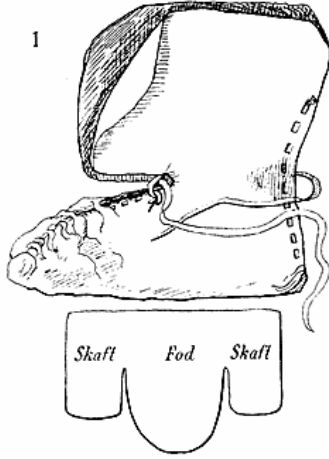
<sup>1)</sup> Bull. Am. Mus. Nat. Hist. Vol. XVII. New York 1905. Fig. 23. S. 160.

<sup>2)</sup> Willoughby: The Wirginia Indians. American Anthropologist, New series. Vol. 9. 1907. S. 70.

<sup>3)</sup> R. B. Dixon: The Shasta. Bulletin Amer. Mus. Natural History. XVII. S. 407.

<sup>4)</sup> Mason: Primitive Travel etc. S. 350—351.

<sup>5)</sup> Artiklen »Moccasin« i F. W. Hodge: Handbook of American Indians. Wash. 1907.



undgaaet, idet Fodstykket er bøjet op omkring Fodens Spids og rynket til Vriststykket. Mærkeligt nok synes denne Forms Udbredelse i Nordamerika at være indskrænket til en pletvis Forekomst mod Nordvest. Derimod har dette samme Mokkasinsnit en vid Udbredelse udenfor Nordamerika; det anvendes nemlig i Amurlandet og i Lapland.

Den i Fig. 6 afbildede Mokkasin (313—16, PAM.) stammer antagelig fra Golderne, i hvert Tilfælde fra Amurlandet; i Fig. 7 er afbildet en lappisk Sommersko. Disse fra saa vidt adskilte Lokaliteter stammende Former staar hinanden overordentlig nær i Henseende til Snit — som de vedføjede Snitmønstre tydeligt viser — og de viser begge en mærkelig Overensstemmelse med den i Fig. 5 afbildede Déné-Mokkasin. I alle de tre Former har vi Tredelingen i Fod-, Vrist- og Skaftstykker. Fodstykket er overalt skaaret paa væsentlig samme Maade, har den T-formede Hælsøm og bøjes fortil op over Foden og rynkes til Vriststykket; medens den lappiske og Amur-Mokkasinen begge har stærkt opadbøjede og spidse Taanæser, er Mokkasinen fra Stikine bred og afrundet fortil. Vriststykket er i Amur-Formen ganske kort og ender ikke, som i den amerikanske Form med en fri Klap, men er syet til Skaftstykket, saaledes at det danner Forsiden i Skaftet, der altsaa er lukket fortil, medens det i den amerikanske og i Amur-Mokkasinen er aabent fortil. I de to sidstnævnte Former er et langt Baand trukket flere Gange gennem Fodstykkets øvre Rand; det anvendes til at binde omkring Ankelen; i den lappiske Mokkasin trækkes Ankelbaandet derimod gennem den ene af de to Læder-Løkker, der er indsyede overfor hinanden i Sømmene mellem Skaftstykker og Vriststykker, derefter knyttes Enden af Baandet i den anden Løkke, og den frie Ende vikles fast om Ankelen. Til Trods for disse Særegenheder, hvis Antal ved en nærmere Detail-Undersøgelse hurtigt forøges, er dog den først paapegede fundamentale Lighed i Snittet meget paafaldende.

I den afbildede Amur-Mokkasin er Fodstykket af Semsælæder, rødbrunt farvet undtagen lige under Foden, hvor det er ufarvet. Den midterste Flig i Udskæringen til Hælens T-Søm er bøjet op og syet til udvendig. Rynkningen af Fodstykkets forreste Del er sket ved Gennemtrækning med en Senetraad. Vriststykket er af højrodt farvet Semsælæder; et Mønster, udskåret i tyndt hvidt Semsælæder er syet paa denne højroede Grund med sort

Traad. Skaftstykket bestaar af to Lag Lærred; foroven og langs med Skaftets udvendige Side er det prydet med en Bort, et Mønster udskåret i ganske tyndt blaafarvet Læder og med forskelligfarvet Silke syet til et Underlag af gult Lærred; en smal Kant af langhaaret sort Pelsværk ledsager Borten. I denne Mokkasin er altsaa een Side bestemt til altid at vende udefter; naar Baandet snøres om Ankelen, lægges denne Side af Skaftet yderst, den anden, uprydede Side inderst. I de amerikanske og lappiske Mokkasiner er der derimod ingen Forskel paa Siderne, og hos Lapperne ombyttes jævnlig højre og venstre Sko med hinanden, for at Fodbeklædningen skal vare længere.

Fra Golder, Giljaker og Nigidal-Tunguser<sup>1)</sup> findes i PAM. Mokkasiner af ganske samme Form og Snit som den ovenfor i Fig. 6 afbildede, men af et andet Materiale, nemlig Fiskeskind. I Sømmene mellem Fod- og Skaftstykker er ofte indsyet Løkker, en paa hver Side og en bagtil, som Ankelbaandet drages igennem. Det fortil helt eller delvis aabne Skaft kan være indtil 25 cm. langt.

Ogsaa hos Ainoerne forekommer Fodbeklædning af Mokkasinsnit. Denne Form er her og hos Giljakerne meget ofte forbundet med Leggingen, hvorved der er fremkommet en Slags Støvle, som aabenbart betegner et mere fremskredet Udviklingstrin. Dog findes ogsaa hos Ainoerne en Mokkasin-Form, der er mere primitiv end nogen af de foran beskrevne. Denne Form, der vistnok mest anvendes af Ainoerne paa Jeso, ses afbildet i Fig. 8 (efter et Eksemplar i Nationalmuseet, København). Den bestaar af et Lakse-Skind, skaaret op i Bugen og taget saaledes paa Foden, at Rygfinnen sidder midt under Fodsaalen (udvendig). Det trekantede Haleskind (med Fedtfinnen) er bøjet op over Taaspidsen og syet sammen med Bugskindet, der er bøjet op omkring Fodens Sider og samlet ovenpaa Vristen ved en median Søm. En Hælsøm mangler derimod, men Skindet er bøjet op bagtil og kan snøres sammen om Ankelen ved Hjælp af en Bast-snor. PAM. har fra Ainoerne paa Jeso foruden denne primitive Form endnu en anden nærstaaende, som aabenbart er bestemt til Vinterbrug: den bestaar af to ugarvede Hjorte-Bellinger (Benskind), syet sammen saaledes, at den ene danner Over-

<sup>1)</sup> Jvf. Middendorff: Reise im äussersten Norden und Osten Sibiriens. IV. S. 1528 og 1531. Afbildninger af Mokkasiner — uden Skaft — fra Nigidal-Tunguser. Fodbeklædning af Fiskeskind anvendes i Amurlandet kun om Sommeren.

siden, den anden Undersiden. Den øverste Bellinger er opslidset et Stykke i Midtlinjen, for at give Foden Adgang. Omkring Ankelen kan denne simple Fodbeklædning fastsnøres ved Hjælp af en Snor, der føres gennem et Antal Huller skaarne nær Overranden. (839,47, PAM.).

Hvad der især adskiller disse klødsede Former fra det fuldt udviklede Mokkasins-Snit er Mangelen af Hælsøm. Det er Hælsømmen — og navnlig den T-formede — der har muliggjort Udviklingen af Mokkasins elegante Former. Afstanden mellem disse primitive Typer og Amur-Mokkasinerne er ret betydelig, og det Materiale, der har staaet til min Raadighed, er for ringe, til at jeg kan afgøre, om denne Afstand er udfyldt af intermediære Typer. Ainoerne paa Sachalin har fuldt udviklede Mokkasiner af det ovenfor beskrevne Amur-Snit; men muligvis har de lært dette Snit af Giljakerne. Dog forekommer det mig mere sandsynligt, at Mokkasinsnittet har udviklet sig hos Ainoerne selv; der anvendes nemlig hos Sachalin-Ainoerne flere forskellige Mokkasins-Snit, med saa betydelige Variationer, at maaske intet andet Omraade af samme Størrelse kan opvise flere. En fuldstændig Samling af de paa Sachalin anvendte Fodbeklædnings-Former vilde rimeligvis give betydningsfulde Oplysninger om Mokkasins Udviklingshistorie. Paa eet Punkt — i det mindste — er Studiet af Fodbeklædningen paa Sachalin lærerigt; her findes nemlig ejendommelige Støvleformer, som tydeligvis er opstaaede ved Samsensyning af Mokkasins og Legging. Baade Ainoer og Giljaker anvender saadanne Støvler, og hos Orotschonerne ved Amur er Udviklingen gaaet endnu videre — i dette Folks Vinter-Støvler er af Mokkasinen kun Fodstykket tilbage, og selv dette er temmelig reduceret, det naar kun ganske lidt op omkring Foden og nærmer sig undertiden til at være en flad Saal; dog bærer det stadig den T-formige Hælsøm, der maa opfattes som et sikkert Bevis for, at denne Saal virkelig har udviklet sig af Mokkasins Fodstykke. Ogsaa hos nordligere Tunguser, Lamuterne ved det ochotske Hav, anvendes i Støvlesaalen denne T-formige Hælsøm, der kun kan opfattes som et sidste Rudiment af Mokkasinsnittet, da den er ganske unyttig i en næsten flad Støvlesaal. Om sider bortfalder derfor ogsaa T-Sømmen, de fleste Tunguser anvender den ikke mere; og dog kan der næppe være Tvivl om, at Mokkasinen og Leggingen er de Former, hvorfra al eller næsten al

tungusisk Fodbeklædning har udviklet sig. I et større Arbejde vil jeg nærmere behandle dette Spørgsmaal.

Maaske er det denne Omdannelse af Mokkasinen til Støvle, der er Skyld i, at der nu paa hele den store Strækning mellem Amurlandet og Lapland ikke (saa vidt vides) findes nogen Fodbeklædning af Mokkasinsnittet. Sandsynligvis egnede Mokkasinsnittet sig ikke til i uforandret Form at bibeholdes i det strenge arktiske Klima; kun i Lapland, hvor Klimaet er mildere end i nogen anden Del af det arktiske Omraade, har Mokkasinen kunnet holde sig Nord for Polarkredsen.

Snittet i den lappiske Sommersko ses af Fig. 7. Fodstykket eller »Bunden« (nordlappisk: vuoddo) skæres i Reglen af garvet Okselæder for at være solidt. Hælsømmen er T-formet; den lodrette Del af denne er syet med Forsting udvendig, idet de sammenlagte Kanter (bc—b'c') vender udefter. Det udtungede Parti (a—a') midt i Fodstykkets Bagside er her ikke som i Amur-Mokkasinen eller den fra Stikine lagt udvendig, men er derimod stukket ind i Skoen og syet fast ved den vandrette Del af T-Sømmen (til ab—b'a'). Fodstykket der gaar op omkring Foden paa alle Sider, er fortil stærkt rynket og med udvendige Forsting syet til Vriststykket (aldas), som er af garvet Rensdyrlæder og danner Oversiden af Foden samt Forsiden af Skaftet. Skaftstykket (ruojas) er ligeledes af Rensdyrlæder, temmelig tyndt, for ved Hjælp af Skobaandet at kunne snøres fast sammen om Ankelen. Paa hver Side er i Sømmen mellem Vrist- og Skaftstykke indsyet en Løkke (gaula) af Læder, der som ovenfor beskrevet anvendes til Fastgørelse af Skobaandet; de to Løkker drages sammen saa tæt som muligt ved Skobaandet, før dette vikles om Ankelen. Venstre og højre Sko er aldeles ens og kan ombyttes; men før Ombytningen maa man altid løse Skobaandet af og knytte det i den anden Løkke — Skobaandet vikles nemlig altid om i en bestemt Retning: fra Fodens indvendige Side fremefter og udefter.

Ved Vintertid anvender Lapperne Sko af haarret Skind. Af disse Vintersko findes to Hovedtyper, idet Snittet i høj Grad afhænger af det anvendte Materiale. Den ene af disse Typer (nuttak) gøres af Bellinger (Renens Benskind), den anden (gallok) af Renens Hovedhud.

Fig. 9 viser en nuttak (sydlappisk: nuedak) fra Hærjedalen. Til hver Sko medgaar to Bellinger, Skindet af et Forben og et Bagben af Renen.

Forbellingen danner Bagsiden af Skaftet samt Hælen og den bageste Del af Saalen; en Kile er skaaret ud i hver Side for at frembringe den fornødne Runding til Hælen, Den Del af Forbellingen, der sidder over Renens Haandlede (af Lapperne kaldet Renens »Knæ«), og som er et særligt svært Stykke Skind, kommer saaledes til at danne Hæl i Skoen; og det ligeledes meget solide Skind, som paa Renens Forben sidder fra Haandleddet ned imod Klovene, danner Saalens bageste Del. »Ruojas« (samme Navn som paa Skaftstykket i Sommerskoen) kaldes paa lappisk dette bageste Stykke, som er det største, der indgaar i »nuedak«ens Snit, næsten udgørende det halve af Skoen. Den forreste Halvdel af Skosaalen (paa sydlappisk kaldet »Skobunden«) er det nederste Stykke af Bagbellingen, anbragt saaledes, at Haarlaget vender bagud; i Tværsømmen midt under Saalen mødes altsaa Haarene fra Saalens to Halvdele. Vriststykket (aldas) er af Bagbellingens øvre Del. I Siden af Skoen er indsat to Kiler, af hvilke den nederste, som er meget bred, tages af det midterste Parti af Bagbellingen (og kaldes paa sydl.: tjullegom), Foroven er alds øget med et Stykke, ofte afhaaret Skind. Haarlaget er paa den øverste Del af Skaftet kortklippet, for at Buksebenene ved Hjælp af Skobaandet skal kunne snøres fast og tæt sammen om Skoens Skaft.

Nuttak'ens Snit varierer forøvrigt i de forskellige Lapmarker. Hos finske og russiske Lapper kan der saaledes være indsat et særligt afrundet Stykke i Hælen, og Skaftstykket naar i dette Tilfælde ikke længere ned end i Sommerskoen.

Utvivlsomt er det i Sommerskoen, vi maa søge Lapskoens oprindelige Snit. Men dette Snit har det været umuligt at bevare, da man gik over til at sy Vinterskoen af Bellinger. Bellingsskoen er aabenbart saa vidt muligt gjort i Sommerskoens Lignelse; men det ejendommelige Materiale har nødvendiggjort et mere indviklet Snit — navnlig er det umuligt af en Belling at skære et Fodstykke efter det Mønster, som anvendes til Sommerskoen.

Ogsaa i den anden af Vinterskoens Hovedtype (gallok) er Snittet i nøje Overensstemmelse med det givne Materiales Form og Beskaffenhed.

Fig. 10 viser den til Tørring udspilede Hovedhud af en Ren. Den deles ved et Snit efter den punkterede Linje i to Stykker; den mindre Halvdel er Huden fra Hovedets Underside og lidt af Halsen, den større Halvdel er fra Hovedets Over-

side (Ansichts- og Pandehuden). Denne sidste Del bliver Skoens Fodstykke; a, Nakkehuden, bøjes op og danner Hæl i Skoen, idet den syes sammen med b, b, Huden mellem Øjne og Gevir. De to Indsnit mellem a og b, som stammer fra Flaanningen og angiver de Steder, hvor Geviret har siddet, bliver altsaa lukkede ved de to Hælsømme. De tre Flige c, c, c, der er adskilte ved de to Indsnit, som skyldes Næseborene, syes ligeledes sammen ved to Sømme og kommer saaledes til at danne Skoens Taanæse. Et Snit føres fra Øjeaabningerne udefter (efter den punkterede Linje), og Fligene d gaar kileformigt op i Skoens Sider. Huden fra Hovedets Underside bliver efter en meget ringe Grad af Tilskæring anvendt som Skaftstykke (ruojas). Vriststykket (aldas) kan altsaa ikke tages af Hovedhuden; hertil anvendes et Stykke Belling. Fodstykket er fortil rynket ved Sømmensyningen med Vriststykket. Foroven i hver Side af Skaftet er der indsat en Øgningskile. — Fig. 11 viser en gallok fra Hærjedalen: den er vendt, saa den haarløse Inderside er kommet ud, for at Snittet skal kunne ses. — Disse Sko af Renens Hovedhud er særlig varme, da det anvendte Skind er svært og har et tæt Haarlag. De anvendes derfor i den haardeste Vintertid, og bruges ogsaa meget af de bofaste i Lapmarkerne, som køber dem af Lapperne. Til de Sko, som gøres til Salg, anvendes Hovedhuden af store Rener; til eget Brug kan Lapperne derimod — paa Grund af deres smaa Fødder — kun anvende Hovedhuden af yngre og mindre Dyr.

Ogsaa i denne Type genfindes en ret nøje Overensstemmelse med Sommerskoen, ikke alene i Henseende til Formen, men ogsaa i Snittet. Vriststykket og Skaftstykket er væsentlig de samme — kun i Fodstykket findes Afvigelser, som imidlertid fuldt ud forklares ved Materialets særlige Form og Beskaffenhed. Det ligger nær at formode, at gallok'en er en gammel Type — Renens Hovedhud tilbyder jo næsten sig selv netop til denne Anvendelse. Paa den anden Side er Snittet i den lappiske gallok saa overordentlig hensigtsmæssigt, at det tyder paa en ikke ringe Grad af Udvikling; det givne Materiale kan overhovedet ikke anvendes paa en mere fuldkommen Maade. Allerede den særlige Maade, hvorpaa Flaanningen sker, er bestemt af, at Hovedhuden skal anvendes til en Sko.

Hos Voglerne anvendes Renens Pandehud som

Saal i en ejendommelig Slags Støvle, der imidlertid ikke staar i Forbindelse med nogen Mokkasinform.

Lappisk Fodbeklædning er fra gammel Tid blevet anvendt ogsaa af den bofaste Befolkning i Lapmarkerne og nogle af de tilgrænsende Egne. Navnlig den lappiske Sommersko bruges meget ogsaa af den ikke-lappiske Del af Befolkningen i det nordlige Sverige og Norge, og i nyere Tid tilvirkes denne Art af Fodbeklædning endog paa Fabrik. I det indre og nordlige Finland hører de saakaldte Pjekser, en Fodbeklædning af samme Form og Snit som den lappiske Sommersko, fra gammel Tid med til Nationaldragten. Om dette Mokkasinsnit er lige saa gammelt hos Finnerne som hos Lapperne, savner jeg ganske Materiale til at afgøre; derimod kan der anføres Fakta, som tyder paa, at de nordlige skandinaviske Germaner har laant den her omtalte Type fra Lapperne.

Medens Befolkningen i det sydlige Skandinavien aldrig synes at have anvendt denne Type, har den allerede ret tidligt været i Brug hos de bofaste i de Omraader, hvor Lapperne færdes. Linné skriver i den Dagbog, han førte paa sin Laplandsrejse 1732: »Så snart jag kom ind uti Wästerbotten, såg jag alt folket hafwa på föttren ett slags skor, Kängor kallade«. Linné afbilder et Snitmønster af denne Fodbeklædning, som tydeligt viser, at det er den lappiske Sommersko.<sup>1)</sup>

Saa snart man kommer Syd for det lappiske Omraade, optræder derimod hos Bondebefolkningen en gammeldags Fodbeklædning, der ganske vist er af et Slags Mokkasinsnit, men som ikke desto mindre afviger ganske betydeligt fra den lappiske Sommersko. I det nordlige Dalarne har indtil seneste Tid været anvendt saakaldte »husskor«, der minder mere om oldgermansk Fodbeklædning end om den lappiske. Fig. 12 er en Afbildning af en saadan Hussko, efter et Eksemplar, som findes opbevaret i et lille Museum i det gamle Kapel i Särna, Dalarne. Materialet er Hesteskind med Haarsiden ud (antagelig Heste-Belling); i andre Tilfælde er Skoen af garvet Læder. Den bestaar af to Stykker, et Fodstykke og et Vriststykke, hvoraf det første er højlet op om Fodens Sider og over Taaspidsen. Hælsømmen er lodret, men i Modsætning til Hælsømmen i den lappiske Sko er den ikke T-formet; forøvrigt er den ikke syet med

<sup>1)</sup> Skrifter af Carl von Linné, utg. af kungl. svenska vetenskapsakademien. V. Iter lapponicum. Andra uppl. Stockholm. 1913. S. 31—32.

Senetraad, men med en Skindrem, der er draget igennem paa samme Maade som i »hollandsk Kastning«. Fortil er Fodstykket rynket og med en Skindrem syet til Vriststykket, som ender med en lille fri Klap. En Skindrem er trukket igennem nær Overranden af Skoen, tre Gange paa hver Side og derefter gennem Vriststykket; ved Hjælp af denne Rem kan Skoen drages sammen omkring Ankelen. Saalen er styrket, ved at et rundt Stykke Læder er paasat under Hælen og et andet større Stykke under Saalens forreste Halvdel; i andre Tilfælde er der sat en Saal under hele Foden, undertiden bestaaende af flere Lag. Disse paasatte Lapper eller Saaler er fastsyede ved Hjælp af gennemtrukne Granrødder.

Denne Hussko — der forøvrigt ikke alene anvendtes i Huset, men om Sommeren ogsaa i det frie — afviger fra den lappiske Sommersko ved ret væsentlige Forskelle. Et Skaftstykke mangler. Sømmene er syede med Remme istedetfor med Senetraad. Taaen løber ikke ud i nogen opadbøjet Spids, saaledes som paa alle lappiske Sko; ganske vist er Skoens Spids betydelig mindre hos de sydlige Lapper end hos de nordlige, men den beholder dog overalt sin elegante opadbøjede Form. Den vigtigste Forskel mellem Husskoen og den lappiske Sommersko er knyttet til Hælsømmen, der i førstnævnte ikke er T-formet. Endnu en karakteristisk Forskel ligger deri, at Husskoen drages sammen omkring Ankelen, paa lignende Maade som en nordamerikansk Mokkasinsnit, ved en Rem, der er trukket gennem en Række Huller, hvorimod den lappiske Sko altid fastholdes ved Omvikling omkring Ankelen med et Baand eller en Rem.

I Mands Minde har der i det nordlige Dalarne lejlighedsvis været anvendt en endnu simplere Fodbeklædning: et ovalt Stykke Skind, trukket op omkring Foden og bundet om Vristen ved Hjælp af en Skindrem, som er trukket gennem Huller nær Skindstykkets Rand. Denne yderst simple Type er ældgammel hos de germanske Folk. Weinhold skriver: Der Schuh galt im Norden für durchaus notwendig. Er besteht ursprünglich, wie es scheint, aus einem Stück Leder, das nach dem Fusse geschnitten und oben durch Riemen zusammengebunden ward. In den schwäbischen Gräbern am Lupfen hat man derartige gefunden.<sup>1)</sup>

Et i en Tørvemose i Østfriesland fundet Lig,

<sup>1)</sup> Karl Weinhold: Altnordisches Leben. Berlin 1856. S. 164.



antagelig fra 8. eller 9. Aarh., bar Sko, som hver bestod af et Stykke ugarvet Oksehud, uden nogen særlig Saal og uden Syning, kun til at snøre sammen over Foden. Skoens Overside var smukt udskåret.<sup>1)</sup>

Dutton afbilder flere saadanne oldgermanske Sko, fundne i Holsten, i Ostfriesland og i Provinzen Drenthe i Holland. De er alle af den samme simple Type, bestaaende af eet Stykke Skind, der er bøjet op omkring Foden og draget sammen ved Hjælp af Remme.<sup>2)</sup>

Fodbeklædning af denne primitive Type har haft en vid Udbredelse i Mellem- og Nordevropa, ikke alene hos Germanerne. Heikel afbilder en Serie af saadanne Sko, anvendte af Ester og Letter samt af Svenskerne paa Runø og Rogø. »Pastel« kalder Heikel denne Fodbeklædning efter det lettiske Navn »pastala«. Heikel fremstiller, hvorledes en saadan »Pastel« gøres af et aflangt firkantet Stykke Læder, der tilskæres efter et særligt Maalebræt og derefter drages sammen omkring Foden ved Hjælp af en Snor, der er trukket gennem en Række Huller nær Læderets Rand. I nogle Tilfælde er denne »Pastel« fortil over Fodspidsen samlet ved en median Søm; Hælen er derimod uden Søm.<sup>3)</sup>

»Pastel«en fra Østersøprovinserne og de fra Mosefundene kendte oldgermanske Sko afgiver en udmærket Illustration til Masons Ord: »The shoe is a sandal that has grown up over the foot.«<sup>4)</sup> Flere af disse Former staa overmaade nær ved en primitiv Sandal-Type, der har en ret vid Udbredelse i tropiske og subtropiske Egne, og som bestaar af et Stykke Skind eller Læder, hvis Sider er bøjet lidt op omkring Foden og snøret fast om denne ved en Snor gennem en Række Huller nær Randen. Andre Former betegner en mere fremskredet Udvikling; herhen hører de Pastel'er, der er forsynede med en median Taa-Søm. Endnu videre er Udviklingen naaet i den Fig. 13 afbildede Form, en oldgermansk Sko fra 10. Aarh., fundet ved Oberflacht i Schwaben<sup>5)</sup>; som det ses af Figuren, drejer

<sup>1)</sup> Annaler for nordisk Oldkyndighed. 1842—43 Kbh. 1842. S. 176 og Tavle VIII, Fig. 4.

<sup>2)</sup> W. H. Dutton: The Boots and Shoes of our Ancestors. London 1898. Plate II, 5, 6, 8.

<sup>3)</sup> A. O.-Heikel: Die Volkstrachten in den Ostseeprovinzen. Helsingfors 1909. I. S. 67—68. II. S. 108. Taf XXIX. Fig. 2, 3, 5, 6.

<sup>4)</sup> O. T. Mason: Primitive travel etc. S. 310.

<sup>5)</sup> Fig. 13 er taget efter Fig. 209 i Hermann Weiss: Kostümkunde. Zweite Aufl. Stuttg. 1883. II. S. 322.

det sig her om et simpelt Mokkasinsnit, Skoen bestaar af eet Stykke Læder, der bagtil er samlet ved en lodret simpel Hælsøm, fortil ved en T-formig Søm. T-sømmen har altsaa ikke været Germanerne ubekendt. Den i Henseende til Snit højest udviklede af de — mig bekendte — germanske Mokkasiner er Husskoen fra Särna; med den er vi naaet temmelig langt udover Sandalen.

Endnu er der dog, som ovenfor vist, en betydelig Afstand fra Särna-Husskoen til den lappiske Sommersko. Og den Tanke forekommer ganske absurd, at Lapperne skulde have laant den højt udviklede lappiske Mokkaasin fra Nordboerne, der indtil seneste Tid saa langt mod Nord som i det nordlige Dalarne har anvendt Mokkasiner af meget mindre udviklet Type. Naar Bønderne nu i det nordlige Sverige og Norge bruger lappisk Fodbeklædning, da drejer det sig sikkert om et Laan fra Lapperne.

Den lappiske Mokkaasin repræsenterer et Topunkt i Mokkaasins Udvikling. Måske kan Udviklingen ikke føres videre, uden at man kommer over i helt andre Formgrupper, som f. Eks. Saalesko eller Støvler, hvor Mokkaasins typiske Ejendommeligheder er tabte. Det er næppe tilfældigt, at de højest udviklede Former i Mokkaasins tre Udbredelsesomraader: Amerika, Amurlandet og Europa, som ovenfor vist stemmer forbavsende nøje overens. Men hvorledes denne Overensstemmelse skal forklares, derom kan Meningerne være delte.

Maaske er Udviklingen fra den simple Mokkaasin af eet enkelt Stykke Skind til den fuldkommentgjorte, der bestaar af Fodstykke med T-formet Hælsøm, Vriststykke og Skaft, foregaaet paa flere Steder, uafhængige af hverandre, og naturnødvendigt sluttet ved det samme Endemaal, fordi dette er den fuldkomne Mokkaasin. Dog vil det være urigtigt paa Forhaand at afvise den Mulighed, at der kan findes nogen Art af kulturel Forbindelse mellem de tre saa mærkeligt overensstemmende Mokkaasinsnit i Lapland, Amurlandet og Nordvestamerika. Det er en Selvfølge, at saadan en kulturel Forbindelse kan have haft sin Rod i andre historiske Forhold end netop Folkevandringer; Kulturhvervelser udbreder sig hyppigt paa andre Maader fra Folk til Folk.

Studiet af de nordlige Folks Klædedragt giver adskillige Vink om gamle Kulturforbindelser, selv om det i nogle Tilfælde er overmaade vanskeligt at skælne imellem, hvad der skyldes saadanne Forbindelser og hvad der beror paa Parallelisme i

Kulturudviklingen. Spørgsmaalet om, hvorvidt Overensstemmelsen mellem de her nævnte tre Mokkasinsnit har noget at gøre med Kulturvandringer, kan ikke afgørende besvares ud fra det Materiale, der staar til min Raadighed. Dog vil jeg fremføre følgende Momenter:

Skønt den i Fig. 5 afbildede Déné-Mokkasin sikkert maa opfattes som den højest udviklede amerikanske Form, er den dog langt fra almindeligt forekommende i det nordlige Amerika, ikke engang hos nordlige Déné'er, men dens Udbredelse synes at være indskænket til en Del af de nordvestlige Déné'er. Dette viser, at Mokkasinens Udvikling ikke med absolut Nødvendighed fører til netop denne Form i de nordlige Egne. Endvidere er det maaske mere end en Tilfældighed, at dette Mokkasinsnit just forekommer i den Del af Nordamerika, der ligger Amurlandet nærmest. Som bekendt har de seneste etnografiske Undersøgelser i Landene omkring Beringshavet ført til den Antagelse, at der har eksisteret en gammel kulturel Forbindelse mellem Nordøstasien og Nordvestamerika, ældre end Eskimoernes Optræden ved Beringsstrædet.

Dernæst maa der gøres opmærksom paa, at Mokkasinen paa den asiatiske Side i mange Tilfælde er undergaaet en Forvandling. Idet den er gaaet i Forbindelse med Leggingen, er den bleven til en Støvle, og efterhaanden er Mokkasinsnittet derved ganske tabt, skønt det endnu tydelig spores i Lamuternes Fodbeklædning ved det ochotske Hav. Dette tyder paa, at Mokkasinen tidligere har haft en videre Udbredelse i Asien, nord for Amurlandet, før den som Følge af det barske Klima og maaske andre Aarsager undergik en fuldstændig Omdannelse; engang har dens Udbredelse muligvis naaet rundt om Beringsstrædet.

Den betydelige Afstand mellem Amur-Mokkasinens og den lappiske Mokkasins Forekomststeder falder det dog vanskeligere at udfylde. Vest og Nordvest for Amurlandet kendes i Asien ingen Mokkasinforme. Det er muligt, at dette skyldes den Omstændighed, at engang eksisterende Mokkasinforme er omdannede paa lignende Maade som ovenfor antydet, og derigennem forsvundne. Navnlig er der nogen Grund til at formode, at de vestlige og nordlige Tungusers Fodbeklædning — i alt Fald delvis — har udviklet sig af Mokkasinen. — Af stor Interesse vilde det være, om Mokkasinforme kunde paavises noget Sted i Bjærglandene

langs den kinesiske Nordvestgrænse eller Irans Nordgrænse.

Paa assyriske Relieffer bærer Kongerne og de fleste Krigere Sandaler. Men nogle af Krigerne og ligeledes nogle af de fremmede bærer ejendommelige Fodbeklædninger, som frister til Sammenligning med Mokkasiner, idet Saalen tydeligvis gaar op omkring Foden.<sup>1)</sup> Mason har da ogsaa bl. a. sammenlignet dem med den lappiske Sko.<sup>2)</sup> Nogle af disse Mokkasin-lignende Halvstøvler paa de assyriske Relieffer har endogsaa, ligesom lappiske Sko, stærkt opadkrummede spidse Taanæser.<sup>3)</sup> Samme ejendommelige Snabelform genfindes forøvrigt i mange lilleasiatiske Relieffer, særlig fra Cappadocien<sup>4)</sup>, »souliers à pointe relevée et recourbée en arrière, qui rapellent ce que l'on appelait en quinzième siècle les souliers à la poulaine.« Denne Fodbeklædning synes — i Følge Perrot — engang at have været fremherskende over hele den lilleasiatiske Halvø. Etruskiske Væg billeder viser den samme Fodbeklædning, hvilket stemmer med Hypotesen om Etruskernes lilleasiatiske Herkomst.

Det maa dog fremhæves, at hverken Relieffer eller Vægmalier giver tilstrækkelig detaillerede Oplysninger om Fodbeklædningens Snit. Sko med opadkrummet Taaspids anvendes ogsaa i Nutiden i Forasien, men i de mig bekendte Tilfælde drejer det sig ikke om nogen Art af Mokkasiner, men om Saalesko. — Kirgisernes Støvler udmærker sig ofte ved en stærkt opadkrummet Taaspids, men har dog intet i Snittet, der minder om Mokkasiner, snarere kan der i kirgisisk Fodbeklædning paavises Træk, der henleder Tanken paa Sandalen.

Hos Kaukasus-Folkene findes Former, der stærkt minder om de af Heikel beskrevne »Pastel«er fra Østersøprovinserne; men nogen mere udviklet Form, som kunde betegnes med Navnet Mokkasin, er mig ikke bekendt fra dette Omraade.

Fra Pamir og Tihet kendes Støvleformer, som endnu bærer Præg af en primitiv Fodbeklædning, hvoraf de sandsynligvis er udviklede; denne Urform er imidlertid ikke Mokkasinen, men Sandalen.

<sup>1)</sup> A. H. Layard: The Monuments of Niniveh. London. 1849. Pl. 40 og 78. A. H. Layard: Nineveh and its Remains. Lond. 1849. II. S. 337.

<sup>2)</sup> Mason: Primitive travel etc. S. 321—22.

<sup>3)</sup> Layard: Monuments etc. Pl. 40.

<sup>4)</sup> G. Perrot, Guillaume et Delbet: Exploration archéologique de la Bithynie etc. Paris 1872. I. S. 159—60.

Det har altsaa ikke været mig muligt at paavise nogen Mokkasinform imellem Amurlandet og Lapland. Dette beviser selvfølgelig ikke, at en saadan Forekomst ikke skulde eksistere, og endnu mindre, at den ikke har eksisteret i Fortiden. Det maa eventuelt være senere Undersøgelser forbeholdt at finde den lappiske Mokkasins Oprindelse og Vandringsveje. Kun et vil jeg endnu til Slutning fremholde: selv om den maaske er opstaaet i Europa, saa er den i hvert Tilfælde ikke — i den Form, den har nu — laant fra de germanske Nordboer.

Foruden de ovenfor nævnte betydelige Forskelle mellem germanske og lappiske Mokkasiner, kan endnu nævnes en ikke uvæsentlig Detail, nemlig Skobaandet, som Lapperne vikler om Ankelen. Dette har intet at gøre med det oldnordiske Skobaand, der jo drages gennem Huller i Skoens Rand. Heller ikke kan det have nogen Forbindelse med de Bind, som forskellige germanske Folk har anvendt i Oldtid og ældre Middelalder til at omvikle Benene med, og som har sin Forsættelse i det Ben-Bind, der hører til den moderne Sportsdragt. Snarere kunde der formodes et Slægtskab mellem det lappiske Skobaand og det Baand, hvormed Skytherne snørede deres Halvstøvler sammen omkring Ankelen, enten over eller under de lange Benklæder.<sup>1)</sup> I Nordasien anvendes overalt, naar Ankelbaand er fastgjort til Fodbeklædningen, to saadanne; derimod anvendes kun eet Ankelbaand, naar det er fastgjort til Leggingen. Hos Lapperne er Ankelbaandet altid fastgjort til Skoen, aldrig til Leggingen eller Benklæderne.

— I dette Arbejde er behandlet en Gruppe af Former, der staar Virginia-Mokkasinen nær i Henseende til Snittet. Jeg har anvendt Ordet Mokkasin om dem alle — uden at det dog er Hensigten dermed at antyde nogen Forbindelse mellem alle disse Former. Mokkasinen er muligvis opstaaet

mere end eet Sted i Verden. I hvert Fald synes der at være to af hinanden uafhængige Udbredelsesomraader: det amerikanske og det evropæiske (om de lappiske Former bør regnes til dette sidste er uafgjort — kun er de ikke udviklede hos Germanerne). En iøjnefaldende Forskel mellem den evropæiske og den amerikanske Formgruppe bestaar deri, at medens der i Evropa findes en Mængde Overgangsformer mellem Sandalen og Mokkasinen, mangler saadanne Mellemlid i Amerika; dette kunde tyde paa, at de amerikanske Mokkasiners Oprindelse maa søges udenfor Amerika. — Maaske taler de foran beskrevne Aino-Mokkasiner fra Jeso for den Antagelse, at der i Asien findes et selvstændigt Oprindelses- og Udbredelses-Centrum for Mokkasinen; og i et større Arbejde om arktiske Skinddragter vil jeg fremføre en Række Forhold, som gør det sandsynligt, at de amerikanske Mokkasinforme oprindeligt stammer fra Asien.

Mokkasinen er en boreal Formgruppe. Den er rimeligvis opstaaet ved Tilpasning til et Klima med Vintersne. Der er maaske intet der i saa høj Grad som Sne og Vinterkulde nødvendiggør Beskyttelse af Fødderne. Med et strængt arktisk Klima forliges Mokkasinen dog ikke; kun i det milde Vestevropa har den kunnet holde sig nord for Polarkredsen. I Nordøstasien er den, som jeg har paapeget, undergaaet en Forvandling og er blevet til en Støvle. Maaske har en ikke ringe Del af det arktiske Omraades Fodbeklædning udviklet sig af Mokkasinen. Dog gælder dette ingenlunde alle arktiske Former; ligesom Mokkasinen ikke er og vel aldrig har været eneraadende i det boreale Omraade, er den heller ikke den eneste Urform, hvorfra arktisk Fodbeklædning har udviklet sig. I et større Arbejde skal jeg saaledes paavise, at ikke Mokkasinen, men derimod en primitiv Sandal i Forbindelse med en Skindstrømpe er de Urformer, hvorfra eskimoisk Fodbeklædning samt nogle asiatiske Typer har udviklet sig.

<sup>1)</sup> H. Weiss: Op. cit. I. S. 230 og Fig. 142.